

4

תסמינים של טרשת נפוצה

טרשת נפוצה גורמת לריבוי מוקדי דלקת וצלקות במוח ובחוט השדרה. תסמיני המחלה מבטאים פגיעה בשלוחות העצבים שאיבדו את מעטפת המיאלין. היות שיש ריבוי של צלקות במקומות שונים במערכת העצבים המרכזית, כך ייתכנו תסמינים רבים אשר מופיעים מעת לעת על-פי פעילות המחלה. ישנם מקומות אנטומיים בעלי נטייה מוגברת להתהוות מוקדי דלקת וצלקות ואף תסמינים שכיחים יותר. הטבלה בסוף הפרק מסכמת את התסמינים העיקריים.

התסמינים

טשטוש ראייה ונימול בגפיים

תיאור מקרה קלאסי של טרשת נפוצה הוא של אישה בת 32 שמתלוננת על טשטוש ראייה גובר באחת העיניים, אשר החל ימים ספורים קודם לכן. בבדיקה מזהים ירידה בחדות הראייה ובשדה הראייה של העין הפגועה, כאשר איבוד הראייה הוא בצורת כתם (סקוטומה) במרכז השדה. בתשואל

של החולה מתברר כי כמה חודשים או שנים קודם לכן היא סבלה מהפרעת תחושה ונימול בגפיים שנמשכו כחודש וחלפו ללא טיפול, לאחר שנאמר לה כי זה "כנראה יורס". טשטוש הראייה נגרם עקב הופעת מוקד דלקתי בעצב הראייה, שמוצאו ברשתית העין ומהלכו אל ריכוזי תאים ששייכים למסלולי הראייה בגזע מוח. הופעת נימול נובעת מקיום מוקד כזה בנקודה לאורך מסלולי התחושה שלאורך חוט השדרה, גזע המוח והמוח הגדול.

כפל ראייה

תסמין שכיח נוסף הוא **כפל ראייה**, אשר נובע מהופעת מוקד דלקתי במסלולי העצבים אשר מקשרים בין העצבים שמפעילים את תנועות גלגלי העיניים. היות שהראייה בבריאים היא דו-עינית, דבר שמאפשר ראית עומק, יש צורך בתיאום מוחלט בין העיניים בעת תנועתן. כך יש התאמה מדויקת בכיווני המבט של העיניים תוך כדי תנועתן ובהתמקדותן. כל חריגה בתיאום זה תוביל לפזילה ולכפל ראייה. רק מי שסובל מפזילה כרונית מפסיק לראות כפול, אך כל פזילה חדשה גורמת לכפל ראייה. בטרשת נפוצה יש פגיעה אופיינית במסלול שמקשר ומתאם בין גרעיני עצבים שאחראים להנעת העיניים. פגיעה זו מובילה לפזילה ולכפל ראייה.

נוירלגיה טריגמינלית

זהו סוג של כאב פנים עז הקרוי **נוירלגיה טריגמינלית** (Trigeminal Neuralgia). הוא תסמין שכיח פחות, אך עדיין טיפוסי לטרשת נפוצה, אף שאינו ספציפי לטרשת נפוצה וקיים גם במצבים נוירולוגיים אחרים, בדרך כלל ללא מחלה נלווית. הכאב מופיע בחלל הפה והלחי, הוא חד-צדדי ובעל אופי חד וקצר בזמן ובעוצמה רבה. הוא מושרה או מוחמר בדרך כלל על-ידי פעילות של הלסתות, כמו דיבור, לעיסה וכד'. תסמין זה נובע

ממוקד דלקתי בגזע המוח, שמופיע בסמיכות אנטומית למהלך סיבי העצב התחושתי של הפנים (העצב הטריגמינלי).

דיסארטריה

השם המקצועי לקושי בדיבור או לשיבוש הדיבור עקב פגיעה במנגנוני ההגייה הוא **דיסארטריה**. הדיבור מורכב מצלילים גרוניים, שפתיים ולשוניים. צלילים אלו הם שילוב של עיצורי השפה ותנועותיה, שמופקים מתוך נשיפת אוויר הריאות החוצה דרך מיתרי הקול שבגרון. למשל, העיצורים גימ"ל ורי"ש מופקים על-ידי שרירים גרוניים, העיצורים בי"ת ומ"ם תלויים בפעילות השפתיים, והעיצורים למ"ד ו"תו" תלויים בלשון. מכאן שפגיעה בשרירי הגרון תשבש בעיקר את הגיית העיצורים הגרוניים, וחולשת השפתיים תשבש בעיקר את הגיית העיצורים השפתיים. הפרעות הגייה שכאלו ייתכנו גם בטרשת נפוצה, אולם אופייני יותר למצוא דיסארטריה שנובעת מפגיעה במסלולי עצבים שמתאמים את שילוב כל הצלילים לרצף של דיבור - הקואורדינציה של הדיבור. כך תיתכן דיסארטריה שנשמעת כדיבור מאומץ מדי, או דיבור מרוח שבו ההברות נבלעות זו בזו. ייתכן דיבור קטוע ובלתי חלק או דיבור שאינו מאוזן בעוצמת ההברות, כאשר הברה אחת נהגית בעוצמה חלשה והברה הבאה נהגית בעוצמה חזקה.

הפרעות בליעה

הפרעות בליעה (דיספאגיה) נובעות מהפרעה בתיאום פעולת שרירי הבליעה. זו אינה תלונה שכוחה אשר יכולה להופיע בשלבים מתקדמים של מחלה.

חולשת שרירים

הופעת מוקד דלקתי, שמערב את מסילות העצבים המוטוריים העוברות מהמוח הגדול לאורך גזע המוח וחוט השדרה, עלולה לגרום **חולשת שרירים**, כאשר מקום הנגע החדש קובע את פיזור החולשה. כך מוקד שמופיע בחוט השדרה הגבי יכול לגרום לחולשת רגל או שתי רגליים, ומוקד בחוט השדרה הצווארי יכול לגרום גם לחולשת יד ורגל או של 4 הגפיים. נגע בגזע המוח יכול לגרום לחולשת הפנים בצד אחד ולחולשת יד ורגל מהצד הנגדי, ואילו נגעים במוח הגדול יכולים לגרום לחולשת רגל או יד או של הפנים או של שלושתן יחד, כולם בצד הנגדי לזה של המוקד. זאת היות שהמסילות המוטוריות עוברות מצד לצד לפני שהן פועלות לגירוי העצבים שמפעילים את השרירים.

הפרעות תחושה

תסמיני הפרעה זו הם ירידה בכושר החישה של מגע, כאב ותחושת המקום של קצות הגפיים (שקרזיה גם תחושת מצב), וכן **תחושת יתר** כמו **נימול וכאב**. הפיזור האנטומי של הפרעות התחושה האפשריות הוא מגוון ונובע ממקום המוקד הדלקתי או הצלקת שאחראים להפרעה. מוקד דלקת בהמיספרה של המוח הגדול יכול לגרום להפרעת תחושה בחצי גוף כולל פנים בצד הנגדי לנגע, ואילו מוקד בחוט השדרה יוביל לתלונות ולממצאים מהרגליים עד לגובה מסוים בגוף, על-פי גובה הנגע. למשל, נגע בחוט השדרה הגבי העליון משמאל עלול לגרום לירידה בתחושת הכאב ברגל ימין עד גובה החזה ולירידה בתחושת המצב של אצבעות כף רגל שמאל, כאשר ייתכנו עוד אפשרויות רבות למקומן האנטומי של הפרעות התחושה על מרכיביהן השונים. אחת מהתלונות השכיחות היא תחושה מתמדת של נימול או רדימות, שיכולה להיות בפיזור דומה לזה שתואר בירידה בתחושה, או אף באזורים מצומצמים על פני הגוף כמו חלק מהפנים או מגפה.